

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Egyúttal a Kolozsvárt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehérmegyei, gömörmegyei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolcsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Végh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finály Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br. Kőváry László, Martin Lajos dr. Sarkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye múzeum-őre.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B.-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, Bécsből: Veress Endre, **Beszterczéről:** Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Jakab Elek, Jókai Mór, Kreith Béla gr. Reiner Zsigmond dr., Szinyey József id., **Csikszeredából:** Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hidvégről:** Nagy Sándor. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Hory Béla, Kovács János, Kuskó Istvánné, Lövei Klára, Magyar Mihály, Márki Sándor dr., Szádeczky Lajos dr., **Lugosról:** Dengi János dr., **M.-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond, **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele, **Székely-Udvarhelyről:** Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr. **Alsó-Szóvát:** Dézsi Mihály. **Tordáról:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. **Rajzoló munkatárs:** Nagy Gyula tanár. **Fényképező munkatársak:** Dunky Ferencz, Dunky Kálmán. **Budapestről:** Vágó Bertalan.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsvárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségében.

A m. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma 3213.

— Megjelenik minden hó 1-én és 15-én. —

Ara negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első évfolyamtól megrendelhető. — Diszes borítékba kötve az I. II. és III. évfolyam ára 15 frt.

Lapunk száma 12 oldalra terjed.

TARTALOM:

Jelentés	Oldal
Az orsz. segélyző bizottság évi jelentése.	25—28
Négyszázezer frt. a honvédeknek	28
Levelzés. Az ellátást élvező székely honvédekről	28—29
Márczius 15.	29—30
	30
Halálozások:	
Bács János — Balog Pál Virág — Buday Mihály — Császár József — Fodor Mihály — Gajdossik János — Horváth Lajos — Könyves Tóth Kálmán — Kiss (Duchenka) Ferencz Ferdinánd — Kishorosnyoi Damó Lajos — Nyári Kiss János — Prikidánovits István — Reitter Gyula — Süvegi István.	31—32
Különfélék:	
Bogdán Antal Vasvári katonája — Vasvári Pál emlékére adomány — Dunka Miklós legionista — Petőfi hamvai — A csucsaí sat. ü. közetek közlésében üiba	32

BORITÉK TARTALMA:

Öreg honvédek képei a millemiumon — Épen most jelent meg a Sántahuszár naplója. — A Sánta huszár naplóját — A könyvtárak és a „Történelmi Lapok” — A bekötési táblák — Képek a szabadságharcból — A Történelmi Tárca napló — Bekötési táblák — Az orsz. ereklye-muzeumba érkező adományok

Öreg honvédek képei a mileniumon. A kolozsvári orsz. ereklye muzeum a m. é.-ben felhívta a 48—49-es honvédeket, hogy egyenkint vagy csoportosan fényképtessék le magukat, a képeket a honvédek rövidebb-hosszabb életrajzi-kiséretében küldjék be, hogy a dalias idők katonáinak képeiből minél szebb és imponálóbb csoportot lehessen alakítani. A felhívást tett követte. Több száz arckép, csoportkép, egy kis levéltárt képező életrajzi adat-tár érkezett be, melyek már is szakszerűen vannak rendezve és csoportosítva. Legtöbb egyes kép van a kolozsvári honvéd-egylet köréből. Utánna a brassói, szolnokdoboka-megyei, szentesi, marostordalmegyei honvéd-egylet köréből. Képviselve van különben a szabadságharc minden fegyverneme és több katonával képviselve van minden honvéd-egylet. Most a kolozsvári honvéd-egylet előterjesztett indítvány folytán egyik gyűlésén elhatározta, hogy márczius 15-ike előtt egy alkalmas napra összehívja az összes egyleti tagokat a Dunky-fivérek műtermébe; ott csoportosan, zászlóaljankint azután egyes képekben levéttetik magukat a millemiumi gyűjtemény javára. A muzeumban Kalmár Antal főhadnagy rendezi a képcsoportozatokat. Lajstromozza zászlóaljankint és betűsorban. Az arcképpel kapcsolatosan beérkezett életrajzok és a honvéd szolgálatra vonatkozó okmányok vagy egyéb iratok a honvéd névvel és szolgálati minőségével ellátott pálliumba helyeztetnek. A pálliumok betűrendben tartatnak nyilván. Ez úttal is felkérjük azokat, a kiknek csak arcképük vagy életrajzuk van benn, hogy pótlólag a hiányt kiegészíteni sziveskedjenek. Kivánatos volna, ha minél számosabb arckép s életrajz érkezne be a honvédektől vagy hozzájuk tartozók részéről. Az életrajzokhoz kérdő pontokat tartalmaz lapunk jelen száma.

Épen most jelent meg

A „Sánta huszár” naplója.

Értesülvén, hogy sokan óhajtják könyvalakban is birni néhai *Kimizsi* István huszár-kapitány érdekes emlékiratát, mely vonzó előadásával lapunk múlt évi folyamában t. olvasóinkat olyan kedélyesen és tanulságosan szórakoztatta; elhatároztuk annak külön kiadását.

A 170 sűrűen nyomtatott lapra terjedő csinos kiállítású mű ára piros vászonkötésben 1 frt, arany nyomású és metszésű vászon *disz kiállításban* 1 frt 50 kr. A megrendelés lapunk szerkesztősége címére küldendő.

Végül megjegyezzük, hogy a naplót *Veress* Endre, az emigráció történetével foglalkozó munkatársunk rendezte sajtó alá és kísérte magyarázó jegyzetekkel, s ugyan ő írta meg a szerző életrajzát is.

A mű tiszta jövedelmét a szerző emlékét fenntartó alapra fordítjuk. Ez alap eddigi bevétele már le van téve a kolozsvári kereskedelmi bank 2540, sz. könyvecskéjében.

Az „1848—49. Történelmi Lapok” szerkesztősége.

A sánta huszár naplóját megrendelte Ludmann Miksa erdő gondnok 1 frt. Az alap bevétele eddig 23 frt.

A könyvtárak és a „Történelmi Lapok.”

A „Történelmi Lapok” szerkesztősége megküldötte mindazoknak a könyvtáraknak a lap három évi folyamának tartalomjegyzékét, a melyeknek czimeihez hozzájuthatott. Felkérte a könyvtárakat a három évi folyam megvételére, hogy e lap, mely az öreg honvédeknek „Pantheon”-ja lesz, hazánk minden számottevő könyvtárában feltalálható legyen. Lapunk barátait felkérjük ez uton, sziveskedjenek befolyásukat érvényesíteni arra nézve, hogy e kérésünk teljesítést nyerjen. Olyan előnyös ajánlatot tettünk, a melynek következtében minden könyvtár fogadatosíthatja a megrendelést. Felkérjük a könyvtárakat arra is, hogy könyvtárak katalogusának egy példányát megküldeni sziveskedjenek. Erre az ereklye-muzeumnak azért van szüksége, hogy az 1848—49 év idők történelmére vonatkozó művek lehetőleg teljes jegyzékét össze állithassa, a létesítendő Kossuth könyvtár részére. Ama könyvtárak, vagy kázinók czimeit, melyekhez szerkesztőségünk megkeresése nem juthatott, kérjük velünk levelező lagon közölni hogy kérés levelünket oda is eljuttathassuk.

A bekötési táblák minden megrendelőnek a címére elküldettek. A ki esetleg nem vette volna kézhez, sziveskedjék a postán keresni s esetleg egy levelező lapon a kiadó hivatalt értesíteni.

Képek a szabadságharcból a millemiumra. A kolozsvári orsz. ereklye-muzeum felkéri a honvéd-egyleteket, a hazai fényképészeket, rajzolókat, s az ügy iránt érdeklődő hazafiakat, honleányokat, hogy a millemium idejéig a szabadságharcbeli honvédek arcképeit, a honvédemlékek képeit vagy miniatura mintáit, valamint honvéd siremlékek, esatahelyek képeit a kolozsvári orsz. ereklye-muzeumba beküldeni sziveskedjenek. A muzeum minden tárgyat közö-

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A m. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre czímére küldendők.

Szerkesztőség:
Kolozsvár, főter 12. sz., emelet.
Telefon sz. 244.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

JELENTÉS.

Febr. 1.

A szerkesztő bizottság jelenti legfőbb parancsnokságának, a közönségnek, hogy a „Történelmi Lapok“ a mai nappal a három esztendőt kiszolgálta.

1892. február 1-én lépett ez az önkéntes (nevezük annak, mert önkéntelen szolgálattal már régóta önkéntes retirálás következett volna be) a nemzet s a régi honvédség szolgálatába.

A nemzet azt mondta: fiu, te vézna gyerek vagy, de van benned akarat erő, van lelkesedés és cselekvési vágy, te a Kossuth intenczióit akarod megvalósítani, elbeszéltetni az élő honvédekkel meg nem írott történelmi részleteket. Indulj, mert a honvédek a sir szélén állanak. Én parolát adok neked; egyébire tőlem ne számíts.

A honvédség azt mondta: fiam, mi már öregek vagyunk, koldusok vagyunk. Elvagyunk életünkben temetve. Pedig amugy is a sir szélén állunk már. Mit akarsz te itt köztünk? Nincs neked itt mit keresni. „Hanem jó, hogy ha már itt vagy. Tőlünk ugyan nem kapsz se *mundort* se *lénungot*, mert az nekünk sincsen; de ha tudsz tenni annak az ügynek szolgálatot, a melyért mi

Minden művelt nemzet, a történelmében korszakot alkotó, nagyobb eseményeinek legapróbb részleteit is, hangya-szorgalommal gyűjti össze, hogy teljes képet adhasson róla az utókornak.

Az 1848—49-iki események oly rohamosan követték egymást s azok közül, a kik hivatva voltak az eseményeket leírni, annyian hulltak el az ádáz tusákban s a szomorú vég után olyan gyásznapiak következtek, hogy ezek miatt vagy megsemmisültek a már megírott adatok, vagy pedig meggátlódott azok leírása.

E miatt nagyon sok, olyan részlet van még, a mi élő szemtanuk emlékezetébe be van ugyan vésvé, leírva azonban, vagy nincsen, vagy ha itt-ott le is van írva, nincs hozzáférhetővé téve.

E lappal, havonként kétszer megjelenő, képes folyóiratot indítottunk, hogy hazánk legnevezetesebb korszakának történelmi adatait addig a míg annak szereplői életben vannak, összegyűjtsük, a már megírottak hézagait kiegészítsük, a történelmi munkákba becsuszott tévedéseket tisztázzuk, a nagy napok eseményeinek ismeretét terjesszük, emlékéit kegyelettel ápoljuk s megőrizzük.

Nemzetünk iránt való szeretetünk, szabadságharcunk szent emlékeihez fűződő kegyeletünk a multak történelmi adataiból merített tapasztalatokon okuló jövőbe vetett hitünk, bizalmunk ösztönöz és lelkesít a munkára.

E munkában való részvételre tért nyitunk mindazoknak, a kik az események megvilágításához szükséges adatokkal, hozzájárulni tudnak és — készek.

A mi ezután történt, arról teszünk katonás rövidejséggel jelentést.

A lap megindult 1892 febr. 1-én 150—200 előfizetővel. Változtatott czimekre ment számról-számra egy évig 3000 példányban. Ezzel elértük

vérünket áldoztuk életünket kockáztattuk (jobb lett volna, ha elveszítettük volna,) indulj utadon, mi veled tartunk, a mennyire öreg csontjaink engedik.

A „A „Történelmi Lapok“ ezután bekopogtatott az 1848—49-es katonák fő és törzs tisztjeihez és zászlóvivőihez is. Ezek némelyike így nyilatkozott:

„Ki vele, mit akar ez itt, üzzétek ki, ne-hogy gyanuba keverjen s ifjúkori *botlásomért* öregségemre szenvedjek; nem kell nekünk efféle újság; mi Ausztriával jó lábón akarunk állani. Onnan kegyeket és pártfogást várunk. Ezeket azonban csak úgy remélhetjük; ha nem fessegetjük a lefolyt dolgokat, hanem fátyolt borítunk reájuk. Az egész 48—49-es dolog különben is csak *operette* volt. Nem érdemes külön foglalozni vele.

Néhányan (nagyon kevés számban) azonban így szoltak:

„Az 1848—49-es Történelmi Lapok“ megindítása *küldetés*. Mi pártoljuk. Tehetségünkhöz képest előmozdítjuk, hogy feladatait betölthesse.“

A lap erre megindult. Első számában „A *nemzethez*“ czimzett felhívásában, a többek között ezt mondotta:

azt, hogy indulási évének első felében másfél ezeret megközelítette a pártolók száma.

Az egész hazaisajtó egyetemben a közönséggel rokonszenvvel fogadta. Széles körű működése révén a következő eredményeket érte el:

1. Már 1892-ben *márcz. 15-ét* általános országos nemzeti ünneppé tette. Azelőtt csak itt ott ünnepeltek. A Történelmi Lapok azonban minden körben lelkesen buzdított, tájékoztatott, alkalmi beszédeket tartalmazó könyveket közvetített, ünnep rendező bizottságok szervezésére pedig utat és módot nyitott.

2. Már a második számában felhívta a honfiakat, hogy a márcz. napok ifju Demoszthenesének, Vasvári Pálnak, ki a móczok elleni havasi ütközetben elesett és nyomtalanul eltűnt, eleste helyét keressék fel s állítsanak oda szikla-köből emléket. E felhívásra mint egy varázsszóra Vasvári halála évfordulója napján az ország különböző részéből közel százan keresték fel a havas ölében levő csatatér, megalakították a „Vasvári Kör” a melynek tagjai e kirándulási ünnepet évről-évre megtartották, alapot gyűjtöttek az emlékkő felállítására, felkutaták a Vasvári csapatból még élő katonákat, elbeszéltették velük az eseményeket, s azokat egybegyűjtve, rendezték.

3. Az öreg honvédeket lelkesítettük, buzdítottuk a történelmi részletek kiigazítására, meg nem írott részletek lejegyzésére és emlékeik összeállítására.

E felhívásoknak meglepő szép eredménye lön. Három évi folyamunk gazdag adattára azoknak a nagyon becses történelmi részleteknek, a melyek a Történelmi Lapok utánjárása nélkül örökre elvesztek volna. S hogy a 12-ik órához közel indult meg e lap, bizonyítja az a szomorú körülmény, hogy nagyon sokan, kik e három év alatt megírták a történelemnek szükséges részleteket, ma már nincsenek az élők sorában.

4. Munkatársunk Sz. Bakk Endre plebános a Ferencz József r. lovagja össze állította a fegyverletétel után elítéltek névsorát s mi azokat a lapban is és külön két füzetben is kiadtuk, mint az ereklye-muzeum kiadványát.

5. Az emigráció tagjai működésének figyelemmel kísérése egyik főfeladata volt a „Történelmi Lapok”-nak. Sok becses részlet gyűjtetett ez által össze, a három évi folyamán, s még sok vár kiadásra. A megjelent közlemények szakszerűen rendeztetettek és dolgoztattak fel, s ez Veress Endre tanár munkatársunk fáradozásának köszönhető.

6. A „Történelmi Lapok”-kal párhuzamosan külön történelmi kiadásokat is létesítettünk. Így keletkezett a „Pölsenberg és a kápolnai csata”, valamint a „Sánta Huszár naplója” című mű, melyek két kötetben, mint a „Történelmi Lapok könyvtára”-nak I. és II. önálló kiadványai jutottak a közönség kezei közé.

E megjelent köteteken kívül még öt önálló történelmi munka vár kiadásra. Ezek ugyannyi kötetet fognak képezni.

7. Történelmi Tárcza napló czimen rövid szavakba foglalva össze szedettük a nagy napok eseményeit s azokat időrendben naptár szerűleg kinyomattuk a Kossuth és Petőfi relikviákkal érdekesebbé és gazdagabbá téve. E nonpareil betűkkel szedett gyémánt kiadású kicsi tárcza napló 8 kiadást ért s 22 ezer példányban mutatja a nagy napok eseményeit a közönség között.

8. Működése közben a szegény honvédekről, az ország eme élve eltemetett történelmi alakjairól sem feledkezett meg. Az állapot, a mit itt talált, szomorú volt. Az egész ország honvédei a saját ügyeikre vonatkozólag teljes tájékoztatásban sinlődtek.

Ha egy, vagy más irányban felvilágosítást kértek, nagyképzű és fontoskodó hangon kaptak olyan feleleteket, a miből még kevésbé tájékozhatták magukat. Különben a ki ilyet kapott, meg lehetett elégedve. Legtöbben az utbaigazítást kérő öreg honvédek közül pökhendi hangon goromba és sértő kifejezésekkel ellátott feleleteket kaptak. A mi pedig az öreg honvédség köréből a nyilvánosságra került, az sem a tiszteletet, sem a kegyeletet nem ápolta irántuk, sem a rokonszenvet nem keltette fel sorsuk iránt. Egymás mocskolása, sértegetések; durva pampflettek, lovagiatlan modorban irva, egymást követték a sajtóban. Elfogulatlan, figyelmes szemlélő előtt nyilvánvaló volt, hogy ezeknek a szennyiratoknak más célja nincs, mint elidegeníteni az öreg honvédeket egymástól és saját ügyöktől. Dolgaikban lehetőleg teljes zavart csinálni, hogy ebben a zavarban illetéktelen elemek a honvédügy szégyenére, a szegény honvédek kárára háborítatlanul rendezhessenek dus halászatokat.

A „Történelmi Lapok”, mint teljesen elfogulatlan, egy részről sem befolyásolt közeg megvilágosítani igyekezett az állapotokat, hogy tisztázható legyen a helyzet.

A többi egyletek módjára tetszhalottként nyugvó kolozsvári honvéd-egylet testébe életet lehelt, vért öntött dermedt tagjaiba és akcióra sarkalta választmányát.

A felébresztett testület e lapok közvetlen befolyása alatt ifju energiával, ruganyos lélekkel csakhamar *mint a egyletté lön*, s Szabó Samu vezetése alatt működése áldást hozott a honvédügyre; utmutatása és tájékoztatása a sors által megviselt, elerőtlenedett koldusbotra jutott az országban szerteszét lakó honvédek ezreit *juttatta ellátáshoz*.

E működés varázserővel hatott a honvédügy tisztaságát és tisztességét, valamint a bajtársak sorsát szívükön hordó többi egyesületre nézve is. Munkára keltek s áldásos eredménye volt e munkának. E honvéd-egyletek levéltárában megtalálja a kutató ama bizalommal irt kolozsvári

átiratokat, a melyek nyomán megnyerte az ország egyik legkiválóbb gentlemanjét Péchy Tamást elnöknek, s a melyek nyomán az ügyekben lényeges javulás és kedvező fordulat állott be.

„A szegény honvédek segélyezése különös figyelem tárgyát képezte e lapoknak. E tekintetben sem időt sem fáradságot sem áldozatot nem kiméltünk. Gyakori időközökben egész bizalommal kérünk tanácsot utmutatást, felvilágosítást a honvéd-segélyező egyesület kezelő hivatalának munkában és érdemekben gazdag elnökétől Nedeczki István századostól és ez utmutatás révén koronkint kiadtunk egy-egy tájékoztatót arról, hogy miképen juthatnak az inségben sinlődő, rokkant szegény honvédek ellátáshoz? E tájékoztatókat 1892-ben, 1893-ban 1894-ben a lapok több számában le-nyomattuk. A lappéldányokat tetemes munka és áldozatok árán még a legelszigeteltbb helyeken lakó honvédek kezeihez is eljuttattuk. Törekvésünket e téren a fővárosi és vidéki sajtó is előmozdította.

A segélyező-bizottság által nyugdíjra fordított évi összeg lapunk megindulása óta rohamosan emelkedett mint azt ezek a számok mutatják:

1891-ben	2337 honvéd részére	153,314	frt	volt
1892	„ 3235 „ „	189,439	„ „	„
1893	„ 4138 „ „	265,825	„ „	„
1894	„ 6753 „ „	377,831	„ „	„
1895. évre pedig		480,000	frtot	

kért a honvéd-segélyező bizottság az országgyűlésből.

Mint a fentebbi számokból ki tetszik, a honvéd-segélyezés összege és a segélyezetttek száma lapunk folytonos tájékoztatásai folyamán *megháromszorozódott*. Hogy e szám növelésére mennyire folyt be lapunk szerkesztősége, kitűnik abból a sok ezer levélből, melyeket a szegény honvédek utba igazítás iránt a három év folyamán hozzánk intéztek s a melyek gyors eligazítását mindig fontosabbnak s elsőbbnek tartottuk e lap összeállításánál is. Ugy vélekedtünk: a közönséget megvárakoztatni van jogunk, de az éhező honvédet megvárakoztatni lelkiismeretbe vágó mulasztás.

Arról nem is szólunk, hogy a helyi honvédek a szerkesztőség időről időre mennyivel segélyezte, s alapítványt is tett anyagi támogatásukra.

Gondoskodott azonban szellemi ellátásukról is, csekély erejéhez mérten, Évről évre több száz intelligens szegény honvéd ingyen jutott a senki által nem szubvencionált Történelmi Lapokhoz. A történelemre nézve meg volt ennek a kedvező eredménye, mert olyan becses felvilágosítások érkeztek be, a melyek különben elvesztek volna.

8. Egyik tervbe vett alkotása a „Történelmi Lapok-“nak a kolozsvári honvéd-menedékház létesítése, melyre már alapítványok is tétettek s

melynek előmunkálatai a m. é. folyam 22 számában részletesen ismertette vannak.

9. A Történelmi Lapok a honvédek iránti kegyeletét betetőzni törekszik azzal, hogy *Pantheonja* kíván lenni a honvéd gárdának, a hogy megkezdette s a hogy folytatni törekszik ezt a honvédek irásban és képben való megörökítésével.

Ennél egy nagyobb alkotása leend még ama terv, melyet m. é. folyamának lapjai ismertettünk vázlatosan, melynek keresztül vitele a muzeum kegyelet-bizottságának a feladatát fogja képezni s melynek megoldása a jövő kérdése lesz.

Pár szót még az ereklye-muzeumról, illetve muzeumokról is kellene szólni.

E téren Kolozsvár volt a kezdeményező s bár mennyire licitáltak ellene a később keletkezett testületek, lapunk nemesen és gavallérokból álló hazafias testülethez illően mindenik ügyét *jó akarrattal és előzékenyen szolgálta*. Az ügyet úgy fogta fel, hogy a testületek nem a maguk kis köre részére, hanem a nemzet számára gyűjtenek, alkotnak. A személyes ambíciót és buzgalmat nemes irányban fejleszteni igyekezett, mert az véges és eltűnik az egyénnel együtt. A helyes munka eredménye, az alkotás azonban a nemzet számára, a hazafias érzés ébren tartására megmarad.

Ezek nagyjában a Történelmi Lapok alkotásai és tervei. Nem egy ember dolgozott rajtuk, hanem dolgozott odaadással egy szívben, lélekben hazafias érzéstől áthatott nemes gárda, kik az ország különböző részéből egy célra törekedve össze gyűltek. Önérzetét sértenénk meg ez uraknak, ha névleg elősorolva, nemes munkásságukat részleteznők, mert mindenki, a ki dolgozott, „nem a hírért, nem a dicsőségért“ tette, de tette nemes szive sugalatából, hazafias érzése által ösztönözve és értelme világa által vezetettve.

A figyelmes olvasó különben is össze tudja állítani az egyes lapokból a névsort, a melyhez közelebből egy újabb gárda fog csatlakozni, hogy egy következő három évfolyamra kezét fogva, szívvel, lélekkel szolgálják a hazafias ügyet.

A „Történelmi Lapok“ által elért eredmény a három évfolyam alatt csodaszerű. Hasonló eredményt 3 évi pályafutás alatt elérni rokonzélu folyóiratok nem tudtak. Ez eredmény készséggel jelentjük ki, nem a szerkesztőség érdeme. Ez eredményben a 48—49-es időknek csodás varázsa nyilatkozik meg, ama varázs, mely Kossuth hívó szavára honvédek, ágyukat, felszerelést, szóval egész hadsereget ugyszólván semmiből teremtett.

Ha valaki kérdezné, annyi munka, alkotás, országos mozgalom létesítéséhez, irodai költségek-

hez, segélyezésekhez a Történelmi Lapoknak kiszolgáltatta az anyagi erőt, a felelet nagyon egyszerű volna.

A lap fentartásához az előfizetéseken kívül R. Antos János tábornoki alezredes, Sz. Bakk Endre plébános, a F. J. r. l., dr. Reiner Zsigmond, Végh Bertalan ezredes járultak együtvéve hetven frttal. A többi behozta az éjet napot össze tett munka s a gondviselés.

Az orsz. segélyező bizottság évi jelentése.

A honvédségélyező bizottság évi jelentését megküldötte a honvédegyesületeknek. Érdekes ez a jelentés sok tekintetben. Kiszedtük belőle a következőket:

Elláttatnak:

Tábornok, illetve özvegye 1. Ezedes, illetve özvegye 12. Alezredes, illetve özvegye 6. Őrnagy, illetve özvegye 47. Százados, illetve özvegye 182. Főhadnagy illetve özvegye 241. Hadnagy, illetve özvegye 306. Őrmester, illetve özvegye 460. Tizedes, illetve özvegye 1131. Közvitéz, illetve özvegye 4494. Összesen: 6881 egyén.

Évi kiadás.

A 6758 nyugdíjas egyén részére kiutaltatott 377,830 frt. 50 kr. A 125. $\frac{1}{4}$ évenként segélyezettnek kiutaltatott 13,107. frt. Az 1198. egyénnek rendkívüli segélyre kifizettetett 10,489. frt. 60 kr. A tiszti fizetésekre, irodai költségekre és beszerzésekre kiadva. 6.314. frt. 95 kr. Összesen:

Az előző 1895 évfolyamán nyugdíjat és rendes $\frac{1}{4}$ évi segélyt élvezett 4281. egyén, ezek közül évközben elhalt: 370. — a menházba lépett 8, a nyugdíjképeség elvesztése folytán pedig 4 egyénnek nyugdíja beszünttetett; — így tehát az 1894 év folyamán a nyugdíjas és rendes $\frac{1}{4}$ évi segélyben részesült egyének száma az előző 1893-ik évvel szemben 2982. egyénnel szaporodott.

Az 1894. évi ügyszorgalomnak s pénzbeli kiadásoknak fokozatos emelkedését a következő kimutatás tünteti elő:

Évszám.	A beérkezett kérvények száma.	a nyugdíjban részesített egyének száma.	a $\frac{1}{4}$ évi segélyben			Kiutaltatott forintokban		
			a rendkívüli segélyben	nyugdíjra,	$\frac{1}{4}$ évi segélyre	rendkívüli segélyre		
1890	2940	1834	130	657	143787	11518	9694	
1891	5090	2337	130	893	153314	11699	7864	
1892	3916	3235	143	745	189439	12362	6843	
1893	6155	4138	143	1199	265826	13281	9807	
1894	8420	6753	128	1198	377831	13107	10489	

Ezekből a számcsoportokból kiténik, hogy a lefolyt 1894-ik évben, úgy az ügydarabok száma, mint a kiadások összege, az előző évekhez képest legmagasabb volt ugyannyira, hogy az 1894-ik évre előirányzott s az egyesületünknek ez évre rendelkezésére álló összeg a kiadások fedezésére elegendő nem volt, miért is az egyesület, nehogy a nyugdíjak kifizetése körül nehézség merüljön fel, a kiadások fedezésére a Magyar Földhitelintézetnél elhelyezett vagyonából a magyar kir. állampénztárba 32,000 frtot befizetett.

Tekintve, hogy a nyugdíjas egyének száma az 1894 év folyamán ily nagy mértékben emelkedett, 1894 évi július hó 20-án, az 1895 évi költségelirányzat fel-

terjesztésekor egyesületünk az 1895-ik év szükségleteinek fedezésére a magas kormánytól az évi 300,000 frt. dotációnak 400,000 frtra leendő felemelését s annak törvényhozásilag leendő megszavazását kérelmezte. Ezen összeg az állami költségvetésbe fel is vétetett. Miután azonban az 1894. évi július havától *) a nyugdíjasok száma minden várakozáson felül oly nagy mértékben emelkedett, hogy az 1895 évre eltekintve az $\frac{1}{4}$ évi szaporulatoktól már eddig nyugdíjak címén 464,926 frt 50 kr. szükségeltetik, pótlólag még 30,000 frtnak megszavazását kérelmeztük. Ha pedig ezen összeg akár az idő előrehaladottsága, akár más okból törvényhozásilag megszavazható nem volna, úgy ezen hiány az egyesület törzsvagyonából a Nagyméltóságú m. kir. miniszterelnök ur engedelmével felveendő kölcsönnel fog pótolhatni. Megemlítjük még végül, hogy miután a honvédelmi tárca költségvetése az országgyűlés által még le nem tárgyalott. az indemnity törvény értelmében pedig a magyar királyi pénzügyminiszteriumnak az egyesületi nyugdíjasok részére folyósítandó nyugdíjakra csak 50,000 frtng terjed az utalványozási joga, nehogy a nyugdíjak kifizetése körül fennakadás történjék, egyesületünk a törzs vagyonából a költségvetés megszavazásáig a m. kir. állampénztárnál 30,000 frtot biztosításképen befizetett, mely intézkedés a miniszterelnök ur f. évi január 14-én 85 M. E. szám alatt kelt leiratával jóváhagyott.

A jelentést kiadta:

Budapest, 1895 január hó.

Az országos honvédségélyező egyesület kezelő hivatala.

A jelentéshez van mellékelve egy kimutatás, mely adóhivatalonkint tünteti fel, mint a hogy mi a m. é. 22. sz. első cikkünkben kimutattuk, az 1895-ben ellátást élvezők számát. Kár, hogy fel nem vették a kimutatásba a mi táblázatunk szerinti rangsorozati hasábkokat is.

A kimutatás 233 adóhivatalnál 7495 honvédek utalványozott 464 ezer 926 frt 50 kr összeget tüntet fel.

E nagyterjedelmű tabellát nem vehetjük fel a lapunkba, megkértük azonban a segélyező egyesületet arra, hogy történelmi, tájékoztatói és ellenőrzési szempontból, lapunkhoz mellékelve közölni sziveskedjék az ellátást élvezők adóhivatalonkinti névsorát, mint a hogy mi azt a m. é. f. 212 lapján, a kolozsvári honvédegyeletről közöltük.

A jelentés egy felvilágosító átirat s egy jkvi másolat kíséretében küldetett meg a honvédegyesületekhez. Ezekre a jövő alkalommal még visszatérünk. Most csak annak a tiszteletnek és elismerésnek akarunk kifejezést adni, a melyet a kezelő hivatal pontosan, lelkiismeretesen végzett nehéz munkája az elfogulatlan szemlélő lelkében kelt.

Négyszázezer frt. a honvédeknek.

Az országgyűlés egyhangulag 400 ezer frtot szavazott meg a 48—49-es honvédségélyezésére. Az erről szóló tudósítást részletesen itt közöljük.

*) Mint olvasóink tudják, a „Történelmi Lapok“ m. é. folyamának jul. 1 és következő számainak borítékán adtuk ki ismételtten azt a tájékoztatót, a mely a kezelő hivatal nagyerdemű elnökének Nedeczky István huszár századosnak előzetes bemutatása és általa történt kiegészítés után jelent meg. Ez a tájékoztató a Történelmi Lapokkal az ország minden pontján felkereste és tájékoztatta a szegény honvédeket. Innen magyarázható a nyugdíjasok számának júliustól kezdve, e jelentés szerint várakozáson felüli emelkedése.

Az öreg honvédek segélyezése ügyében Illyés Bálint poétikus, szép beszédben elmondta a 48—49-es honvédek esete megalkotásának történetét, lefőstötte a szabadságharcz dicsőségeit s aztán ezt a két határozati javaslatot terjesztette elő:

1. A képviselőház utasítja a kormányt, hogy a jövő 1896. évi költségvetésbe a honvédelmi tárcaánál az 1848—49-diki honvédek segélyezésére 400.000 forintot vegyen föl. (Helyeslés a szél-sőbaloldalon.)

2. Utasítatik a kormány, hogy az 1848—49. volt honvédek segélyezése és azzal kapcsolatos ügyeinek rendezése végett hívjon össze egy új értekezletet, a mely ez ügyeket a központi honvédbizottság és országos segélybizottság meghallgatásával mielőbb helyes és czélszerű megoldásra segítse. (Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)

Péchy Tamás kijelentette, hogy az 1895. évre 300.000 frt van fölvéve; Illyés ezt az összeget 1896-ra 400.000 frtra kéri fölemelni. Ő hozzájárul ehhez a kéréshez, habár azt az ügy teljes rendezésére kevesli. A maga részéről elfogadásra ajánlja ezt a határozati javaslatot:

Mínt hogy a 48—49-diki honvédek segélyezési ügye, mely a volt honvédek részéről jelenleg három különböző bizottság ellenőrzése mellett gyakorlatot, ez által nebékes is és csalódásokra is szolgáltat okot, utasítsa a Ház a kormányt, hogy a honvédek segélyezés ügyét a 48—49-iki honvédek központi bizottságának és a honvédménház bizottságának meghallgatásával akként alakítsa át hogy ezeknek teendői egy bizottság által gyakoroltassanak és a törvényhozás által megszavazott pénzösszeg tisztán államilag kezeltesék. (Élénk helyeslés a baloldalon.)

Most Illyés fölállott s kijelentette, hogy mert a Péchy javaslata az övénel kifejezőbb, a magáét visszavonja és csatlakozik a Péchyéhez. Azt elfeledte jelezni, hogy a kettő közül melyik javaslatát vonja vissza. Bánffy Dezső báró miniszterelnök fölállott és kijelentette, hogy ő elfogadná mind a három határozati javaslatot, de a mit azokban kérnek, őt annál többet akar és benyújtja azt a határozati javaslatot, hogy a 48—49-iki honvédek állami segítésére az ideai költségvetésben fölvev 300.000 frtot emeljék föl 400.000 frtra, a kormány pedig utasítandó az öreg honvédek ügyének állami rendezésére. Különben magáévá teszi az Illyés első indítványát ennek a két szónak betoldásával: „menházbizottság.“

Ez tényleg több volt, mint a mennyit az ellenzék kért és így természetes, hogy lelkes éljenzéssel válaszoltak a miniszterelnök humánus kijelentésére. A 400.000 frtot azonnal megszavazta a Ház; de a többi javaslatra nézve az a mulatságos helyzet állott elő, hogy Illyés visszavonta a maga javaslatát, de ahhoz Péchy csatlakozott, Péchy a miniszterelnöki enunuciáció után visszavonta a maga javaslatát, de ahhoz előbb meg Illyés csatlakozott, a kinek második javaslata pedig észrevétel nélkül, elfeledten lebegett valahol, végül a miniszterelnök két szó betoldással elfogadta a rendezésre nézve az Illyés visszavont első javaslatát, a mely pedig nem a rendezésre vonatkozik s a melyet Papp Géza is sietett magáévá tenni; de viszont a miniszterelnök elfeledte ezt az Illyés-féle akceptált javaslatot az elnökhöz elküldeni.

A végképp összekuszált ügyet csak igen nehezen lehetett elintézni. Szilágyi azután úgy segített a dolgon, hogy az összes javaslatok helyett egy átjavított Illyés-féle javaslatot bocsátott szavazásra a melyet azután a ház egyértelműleg elfogadott. Ez az elfogadott szöveg most már így hangzik:

Utasítatik a kormány, hogy az 1848—49-iki honvédek segélyezése s azzal kapcsolatos ügyeinek rendezése végett hívjon össze értekezletet, a mely ezeket az ügyeket a központi honvédbizottság, az országos-segélybizottság és a menházi bizottság meghallgatásával mielőbb helyes és czélszerű megoldásra vezesse.

Mint e tudósításból látszik, az országgyűlés méltó az 1848—49-iki tradícióihoz, méltóan viselkedett az előterjesztett javaslattal szemben a nemzet méltóságához, meg a magáéhoz.

LEVELEZÉS.

A székely honvédek ellátása.

A Történelmi Lapok múlt évi 23-ik számában, a kolozsvári honvédegylet részéről közöltetett azon honvédek névsora, kik ez idő szerint az országos honvéd alaplól ellátást nyernek.

E körülmény engem is arra késztetett, hogy a vezetésem alatti csikmegyei honvéd-egylet tagjainak ama névsorát, kik szintén az országos honvéd-alaplól élethossziglani ellátást nyernek, és mennyit élveznek egy kimutatásba foglalva Tkts. Szerkesztő urnak megküldjem.

A kimutatás megküldésével azért késtem, mivel beakartam várni a pénzügyminiszteriumnak azt az intézkedését ezen évre, mely az adóhivatalokhoz intézendő egy segélyzettek névsorát, mint a kifizetendő összeg utalványozását magába foglalja.

Sajnos, a szomorú imdemni miatt ahhoz még idáig nem juthattunk; s ezokból csak az 1894-ik évben nyugdíj élvezett honvédek névsorát, s az azok által nyert pénz mennyiség részletesen feltüntető kimutatását küldöm meg. Még gondolatomban sem merem kockáztatni azt a kívánságomat hogy az egész terjedelmében közöltessék, tudva becses lapjának szük keretét, annál is inkább nem kívánhatom mert tudom, hogy annak egészszbeni közlése ez idő szerint nem bir nagy becsnel, de kívánatos annak a történelmi muzeumba letétele, és megőrzése, mert nem csak annyinak nevét örökíti meg, de félszázad mulva meg jön annak érdekessége, a mikor az utó nemzedék nem csak élvezettel lapozgat benne, hanem a multak emlékeiből lelkesedést merit az iránt mint kell a haza szabadságáért élni, és halni.

Ez uttal tehát a közölt kimutatás végeredménye szerint csak azt tüntetem ki: hogy az 1894-ik évben a csikmegyei honvéd-egylet tagjai közül szám szerint 725-en voltak élethossziglani nyugdíjjal ellátva, s egy évre 37044 frt 50 krt élveztek.

Mind ez nem csak azt igazolja hogy Csikmegye mily nagy számmal vett részt a szabadság harcban, de azt is, hogy mily szegénység uralkodik megyénkben.

Szerkesztő ur szives engedelméből, ha lapjában helyet ad, az „erdélyi hadsereg létszáma“ vezér-cikkéhez mint a 11-ik zászlóalj igénytelen tagja kicsinyben hozzá szölok.*)

Csik-Szereda 1895. január 28-án

fogadja tiszteletemet

Benedek István,

az egylet elnöke. 1848—49-évi honvéd-hadnagy.

*

Nem közölhetjük ugyan az ellátást élvező székely-honvédek névsorát, mert a 725 név lapunk egy részét lefoglalná, hanem azért köszönetet mondunk a szives beküldésért, mert e névsor tényleg becses adat lesz a muzeum részére. 1893-ból szintén megvan az ellátást élvező honvédek névsora az összes erdélyrészi adóhivataloktól. A kolozsvári orsz. ereklje-muzeum igazgató-

*) Történelmi részleteket kiegészítő tárgyilagossá cikkeket mindig szivesen fogadtatnak. Szerk.

sága szerezte be, adat gyűjtés céljából a létesítendő honvéd-menedékházhoz. Ebből állították össze a Történelmi Lapok m. é. folyamának 194. lapján közölt kimutatását is. Most egy adóhivatalonkint sommásan összeállított kimutatást a honvéd-egyleteknek az orsz. honvéd-egylet is küldött. Ez is már becses tájékoztató, a melyből közlünk is ismertetést; azonban czélszerű lett volna e kimutatást ugyan azzal a munkával rangszerinti fokozat szerint összeállítani és nagyon-nagyon szükséges volna kinyomatni adóhivatalonkint az összes segélyezettek névsorát.

Márczius 15.

Ünnepélyek.

(K.) Hazafias kötelességet teljesítenek azok, a kik megünnepelik márcz 15-ét, azt a napot, a melyen hazánk ujja-születésének szép gondolatai proklamáltattak.

A melyik város, község, testület, tanintézet vagy polgár ezt nem teszi, az vagy nem ismeri jelentőségét ennek a napnak, vagy pedig a szívet nem képes átmelegíteni a hazafiai érzés.

A képviselőház jó példával jár elől ebben a tekintetben.

Megünnepeli ezt a napot azzal, hogy országgyűlést márczius 15-én nem tart. A haza minden pontján vannak ma már testületek, a melyek programmszerűleg rendezett ünnepélyekkel tartják fenn emlékét ennek a szép napnak. Ezek a testületek rendszerint február hóban szervezkednek. Azért tartjuk időszerűnek, hogy e napra vonatkozólag már jelen számunkban említést tegyünk.

Kolozsvárt állandó bizottság van a márcz. 15. ünnepélyek rendezésére. E bizottság legelőször alakult hazánkban. E bizottság működéséről tömörön a jövő számunkban adunk képet, most pedig alább közöljük annak időszerű felhívását: 9. sz. jkvi.

Kolozsvári márczius 15. ünnepélyt rendező állandó bizottság.

F e l h í v á s.

(Márczius 15-ik ünnepélyeket rendező bizottságok szervezése és a 1848. márcz. eszméket megörökítő szobor javára alapgyűjtés tárgyában hatóságok, testületek, iskolák és egyes hazafias érzelmi férfiakhoz.)

Bizottságunk 1873-ban legelőször alakult hazánkban a célból, hogy az 1848. márcz. 15-ének évfordulóját évről-évre megünnepelje és e nagy nap diadalainak emlékét, a nagyjaink iránti kegyeletet élénk emlékezetben tartsa s a fiuk és unokák szíveiben ápolja. Ezzel a czéllal az alakuláskor azt is tervbe vette a bizottság, hogy a márczius idusán rendezett ünnepélyek jövedelmét összegyűjti és kamatoztatni fogja arra, hogy abból Kolozsváron egy e nap eszméit megörökítő szobor létesíttessék.

E napon proclamáltatott ugyanis Erdély egyesítése az anyaországgal; s e hazánk történetében új és szebb korszakot alkotó tények egy monumentális emlékszoborban való megörökítését: önkénytelenül diktálta és diktálja a hazafias érzület.

Bizottságunk ebben a tárgyban éven át nem küldött sehova, példáját követésre buzdító, felhívást.

Maga a tény, hogy ünnepélyeket rendezett, évről-évre több követőre talált számos városban, számos községben, benn a hazában és kívül a hazán, a hol csak magyar lakik. S mindenütt kezdtek kegyelettel megünnepelni márczius 15-ét. Ez ünnepélyek rendezésére több helyütt alakultak márcz. 15. állandó bizottságok is, melyek egy része bár csak a lapokban értesült bizottságunk terveiről, az ünnepélyek jövedelmét, a tervezett szoboralapra, koronként hozzánk mégis beküldötte.

A szoboralapra immár tekintélyes összeggel rendelkezünk és ez a tény önkénytelenül utal arra, hogy most már szélesebb körű felhívást intézzünk az eszme kivitelénél való együttes munkára.

Tesszük ezt azzal a szíves és hazafias kérelemmel, hogy a mennyiben, a saját körében, a fentebb jelzett célokra, márczius 15-iki bizottság valahol a hazában még nem alakult volna: kegyeskedjenek oda hatni, hogy ilyen alakíttassék.

Ily bizottság alakítása most, a februári hónapokban időszerű, a mikor az előkészületek tételére idő áll rendelkezésére.

Az alakult vagy alakítandó bizottság által rendezett énnepélyek lefolyásáról szóló jegyzőkönyvet és a befolyt összeget kérjük: „Deáky Albert bizottsági elnök Kolozsvárt” czim alatt, hozzánk beküldeni. Bizottságunk a jegyzőkönyveket megőrzi, a befolyt pénzt kamatoztatja s mind az ünnepélyekről, mind pedig a befolyt pénzekekről időről-időre a „Történelmi Lapok”-ban beszámol.

A bizottságok megalakítására nézve megemlítjük még, hogy ennek szervezete bizottságunk egyszerű szervezetének mintájára volna a legczélszerűbb.

A mi bizottságunk ugyanis áll: állandó elnökből és legfőlebb 48 tagból, kik közül választatik a jegyző és pénztárnok.

A tagok közül azok, a kik egy év alatt az ügy iránt érdeklődést nem mutatnak, kihagyatnak és helyük újabb érdeklődőkkel töltetik be. Működik márcz. 15-én és más hazafias jellegű ünnepélyek rendezése körül az év egyéb szakában is.

A kolozsvári márczius 15. bizottságnak két kötet kiadványa van, a melyekben működése, a rendezett ünnepélyek s az elmondott jelentékenyebb beszédek ben foglaltatnak. Azonkívül működését a „Történelmi Lapok” évfolyamai ismertették, közöltek több beszédet és verset is. Ezek megkönnyítik a bizottságok szervezését s irányadóul szolgálnak ünnepélyek rendezésénél.

Kérésünkre vonatkozólag becses értesítését és kedvező választ várva, hazafias üdvözlettel vagyunk Kolozsvár, 1895. február 15.

Hory Béla,
pénztáros.

Deáky Albert,
elnök.

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk bárátaikat kérjük szíveskedjenek a halálozásokról egy-egy

rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-muzeum zámára esetről-esetre beküldeni.

Bács János oláh ajku 48—49-es honvéd 1895. február 2-án 75 éves korában elhalt. Két év óta közharczosi nyugdíjat élvezett. Temetése február 4-én délután ment végbe.

Balog Pál Virág 79 éves, nős, ház és földbirtokos honvéd tizedes a 148-ik zászlóaljából, részt vett hasonlóképen Perczel Mór vezérlete alatt a bácskai csatákban a rácz-szervian csapatok ellen. Meghalt 1894 december 15-én és a honvédegylet kivonulása mellett a család által temettetett el.

Buday Mihály halálát írják Tapolczáról lapunknak, az öreg Buday a legutolsó huszonegy esztendőben határőrszere volt csak a községnek, de életének virágában egyik katonája volt a nagy Napoleon ellen ment seregnak és a szabadságharcban egyike vala a legvittezebb huszároknak s kardjának csapásai alatt sok vasasnémet és kozák pusztult el. A boldogult még a múlt században született, 1795-ben és tizenhat éves korában, már akkori szokás szerint, kötéllel fogták őt is katonának, a hol nagyon bevállott és résztvett a Napoleon elleni hadjáratban is, majd hazakerült és az 1848—49-iki első csataszóra beállott huszárnak. A fegyverletétel után osztrák rabságot kapott Buday Mihály, és a mikor kiszabadult onnan, a megviselt testű szülőközsége megtette határőrszere és az is maradt huszonegy esztendeig. Végnapjaiban nagyon meg volt törve, és magas, görnyedt alakja már csak vánszorogva vonult végig a község utcáin, alamizsnát koldulva. Estére aztán visszavonult kis kunyhójába, mely még a harminczas években szállott rá egy nénjétől. Gyakran emlegette és nagy büszkesége volt, hogy — a mint mondá — három uralkodót szolgált. I. Ferenczet, V. Ferdinándot és — *Kossuthot* . . . Végelgyengülés érte az öreg katonát és csöndesen hunyt el régi viskójában, száz esztendőskorában. Jó emberek gondoskodtak végső tisztességéről.

Császár József verébi születésű 64 éves megyei hivatalnok február 5-én a régi városházán, a hol a hivatalos ügyben járt, minden előzetes betegség nélkül hirtelen meghalt. — Az öreg Császár bácsi nagyon ismert alakja volt a fővárosnak. Nemcsak érzelmeiben, gondolkodásában, hanem viseletében is tősgyökeres magyar volt, a ki az ő szerény körében mindig tevékeny részt vett a közügyekben. A szabadságharcot mint honvédtiszt küzdötte végig; azután a megye szolgálatába állott s annak legpontosabb, leghivebb tisztviselői közé tartozott. A függetlenségi eszmének rajongó híve volt és annak terjesztését mindig hazafias kötelességének ismerte. Szerette és tisztelte mindenki s bizonyára sokan lesznek, a kinek szemébe őszinte részvét könyvét csalja hirtelen kimulásának váratlan hire. Az öreg ur holttestét a törvényszéki orvostani intézetben fel fogják bontani, hogy halála okát megállapíthassák.

Fodor Mihály 64 éves, nős, 3 gyermeknek atyja egy kis házzal bíró napszámos, szolgált a 8-ik honvédzászlóaljban mint közhonvéd, résztvett szintén Perczel Mór táborában a rácz szervian csapatok elleni csatákban a világosi fegyver letétel után Zentára hazajött ugyan de 1850-ben besoroztatott a Reussz Kösztritz nevű 7-ik huszárezredbe a hol 10 évi szolgálat után bocsáttatott el, meghalt 1894 Janár hó 21-én.

Gajdosik Jánost, kísérte ki az egész község örök nyugalomba. Gajdosik dicső, hős szerepet játszott a szabadságharcban, és midőn a magyar kormány kiáltványa megjelent, Szegzárdon volt káplán s nagy buzgósággal terjesztette a kormány fölhívását. A harc kitörésekor

ő is, mint sok más paptársa, kardot fogott és együtt verezett a többi honvédekkel számtalan csatában. Majd ötöt is utolérte a hősök sorsa. Börtönbe került. Kiszabadulása után még a püspöke is börtönbe vetette. Hosszú rabévei után, azzal jutalmazták meg a hős papot, hogy az egyházmegye legszegényebb községébe tették lelkésznek. Csak évek múltán neveztek ki Mözsbe, a hol — áldásos működéseért — most az egész község gyászolja.

Horváth József 73 éves, özvegy, takács iparos vagyontalan nyugdíjas közhonvéd, a 128-ik honvéd zászlóaljából, résztvett Perczel Mór vezérlete alatt a bánáti és bácskai csaták miudegyikében a rácz-szervian csapatok ellen s a világosi fegyver letétel után besoroztatott Temesvárt a Don Miguel 39 sz. gy. ezredbe a hol 10 évi szolgálat után bocsáttatott haza, meghalt 1894 október 6-án. Mindezek a zentaí honvédegyletnek, zászlóalatti kivonulásával az egylet által tisztességesen eltemettetek.

Könyves Tóth Mihály debreczeni nyugalmazott ev. ref. lelkész, kinek ötven éves papságát kilencz évvel ezelőtt az egész ország megünnepelte, 86 éves korában végelgyengülésben meghalt — Az elhunyt kiváló egyházi szónok volt; a szabadságharc idejében a nagytemplomban, hol a függetlenségi nyilatkozat történt, hazafias beszédet tartott. Ezekért a forradalom után elfogták és a hadi törvényszék akasztófára ítélte. Az ítélet felsőbb helyen husz évi várfogságra változtatták. Midőn Ferencz József császár 1854-ben a jósefstadi várat meglátogatta, maga elé idéztette Tóth Mihályt és megparancsolta, hogy vegyék le a bilincseit. A rab azonban azt mondá:

— „Királyt korona, rabot bilincs ékesít!” — és láncokban jelent meg a király előtt. — Az angol és francia irodalomnak nagy barátja volt. Életéről adatok vannak ereklyem életr. tárában letéve.

Kiss (Duchenka) Ferencz Ferdinánd nős, 3 gyermeknek atyja vagyontalan szabó, nyugdíjas honvéd közvitéz a hunyadi huszárezredből a hol sok vitéz tetteknek volt részese a rácz-szervian csapatok ellen többnyire bánátban vívott csatákban, meghalt 1895. január hó 30-án és az egylet által eltemettetett. Közli Szekfü György, honvédegyleti elnök.

Kisborosnyói Damó Lajos. Köztisztletben állott, 75 éves öreg urat, Kisborosnyói Damó Lajost, Kisborosnyó községnek régi idők óta volt közgyámját kísérték a napokban sirjába. Félévig volt beteg, és csak ekkor tudta elagadni a halál a vigkedélyű öreget, kinek élete olyan példás vala. Damó Lajos a nagy-enyedi református főiskolában végezte tanulmányait, honnan Gaálra ment számtartónak a Kemény István báró udvarába. E közben érkezett el a szabadságharc dicsőségteljes nagy ideje, és a lánglelkű ifju lelkesülve a haza szabadságáért, beállott a honvédek sorába és végig harcolta a nagy napokat, mely alatt kitüntetvén magát, hadnagyi rangot nyert. A szabadságharc lezajlása után hazakerült Kisborosnyó községébe, és itt polgártársainak bizalma községi bírónak, jegyzővé, adógyűjtővé, közgyámmá tette, mely hosszas ideig viselt állásokban, a közügyek terén is érdemeket szerzett. Halálát özvegye, gyermekei és unokái gyászolják, és az egész község kikísérte utolsó útján a temetőbe.

Nyári Kiss János, 69 éves, nős, 2 gyermeknek atyja, vagyontalan szolga, volt Nándor huszár közvitéz, résztvett Perczel Mór táborában a rácz-szervian csapatok ellen vívott majdnem minden csatában s a világosi fegyver letétel után bujdokolva Zentára hazamenekülvén 1884 július hó 14-bekövetkezett haláláig munkás és becsületes életet élt.

Prikidánovits István 68 éves, özvegy vagyontalan napszámos, nyugdíjas honvéd közvitéz részt vett Perczel Mór vezérlete alatt a rácz-szervian csapatok ellen a bácskai csatákban. Meghalt 1894 június hó 20-án.

Reitter Gyula, volt 1848—49-iki honvédörmester e hó 4-én Nagy-Abonyban meghalt. A boldogult vitéz katona volt, résztvett a solferinói és magentai ütközetekben, majd az olaszországi magyar légióba lépven, Földváry Károly parancsnoknak, valamint Garibaldinak, kedvelt katonája volt. Az olaszthoni magyar segély-örsergnek feloszlásakor Kossuth Lajos az 1838—49-iki honvédelem viselésére jogositotta.

Süvegi István 74 éves, nős, 3 gyermeknek atyja vagyontalan napszámos, nyugdíjas közhonvéd a 148-ik Honvédzászlóaljából, részt vett Perczel Mór vezérlete alatt a rácz-szervian csapatok ellen Bácsme gyében vívott összes csatákban, meghalt 1894 július hó 28-án.

KÜLÖNFÉLÉK.

Bogdán Antal Vasvári katonája. Az 1848. márcziusi napok ifju Demosthenesének, Vasváry Pálnak még egy katonája van életben, az oláh martalócok körmei közül megmenekült néhány honvéd közül. E honvéd neve: Bogdán Antal, lakik Maros-Csucson. A „Történelmi Lapok“ szerkesztőjéhez, Kuzskó Istvánhoz irt levelében elmondja, hogy a Vasváry Pál zászlóaljában, mint őrmester szolgált. Abban a végzetes csatában, a melyben Vasváry elesett, jelen volt. A Vasváry eleste előtt 10—15 perczel beszélt is a szabadsághóssal. Vasváry az ágyu védelmére az emberek össze-szedését és elé vezetését rendelte el, de a körülmények olyanok voltak, hogy az már nem volt teljesíthető.

Az öreg úgy emlékezett, hogy e nap jul. 20-án történt. Most jött reá, hogy össze tévesztette azzal a nappal, a melyen Szarukán Gergely főhadnagy elesett, ki B.-Hunyadon van eltemetve. A helyre azonban, a hol Vasváry Pál elesett, ma is tisztán emlékszik. A nyáron tartandó kirándulás alkalmával ő is szándékozik megjelenni, s a helyet megmutatja.

Vasvári Pál emlékére adomány. A gyalui havasokon vértanu halált szenvedett fiatal hős Vasvári Pál emlékét fentartó szoborra Teleki László gróf Hosszúfalváról, 20 frtot juttatott a kolozsvári orsz. ereklye muzeum öre Kuzskó István kezeihez. A pénzt a Történelmi Lapok kiváló munkatársa Löwei Klára urhölgy egy szép levél kíséretében küldötte be, melyben lelkes és buzdító szavakban emlékezik meg a Vasvári emlékének fentartása körül buzgolkodó körről s a Vasvári kör érdemes elnökéről, Szabó Sámuel tanárról. A pénzt a Vasvári kör pénztárnoka Poszler Gyula kezeihez juttatta a címzett, ez uton pedig a kör nevében halás köszönetét fejezi ki a nemes grófnak, hazafias adományáért.

A vizaknai 1849. febr. 4-iki csata évfordulati napján, mint 1880-tól fogva mindig, úgy az idén is szentkatonai Bakk Endre plebános az elesett honvédekért

Requimot tartott igaz hazafiui szellemtől áthatott imával fejezven azt be. A gyászravatalnál id. Dézsy Boldizsár 1848—49. tüzér-hadnagy vezetése alatt 8 honvéd állott diszörségül. $\frac{1}{2}$ 11 órakor az emlék és sirhoz Vizakna lakóssága kivonult; ott a helyi dalkör Fohászt (Magyarítól) Hymnust elénekelvén, Szöcs Géza tanár ur megható alkalmi beszédet tartott. Kolozsvárról pedig *Vincze István* és a „Mama“ az emlékfentartási 130 frtnyi alap gyarapításához 10 frtot küldött. Miért a fenntirt plebános a nyilvánosság terén is a leghálásabb köszönetét fejezi ki.

Dunka Miklós legionista. A m. legio arczképcsarnokához beküldött, a Történelmi Lapok előző számaiban ismertetett 27 kép közül a 2-ik szám alatt *Duka* név áll, de ez *Dunka* Miklósról igazítandó. Ő nekem igen kedves századosom volt. Szülői N.-Szebenben laktak, az édes apja ott kincstári szolgálattal volt, úgy hiszem két lány testvére közül még valamelyik él. A legiotól kellemtelenség következtében ment ki Amerikába, hol akkor a nagy csaták folytak. Búcsu-szavái ezek voltak: „Mikor Magyarország felszabadítására az első ágyuszó eldördül, akkor a 2-ik huszár-század tekintsen vissza, és *Dunka* Miklóst ott fogja találni, s ha maga az Ur Isten vezetné is a századot, azt is levágom. Magyarország szent földjére azt csak *Dunka* vezetheti. Ő szegény Amerikában lelte halálát, mint őrnagy. Kitünő katona és lovas volt, de a hazafiságban sem engedett senkit maga előtt. Származására nézve *oláh nemes volt*. Birtam egy arczképet tőle melyet hazajövet egy pajtásomra bízam, hogy küldje utánnam de biz a soha sem érkezett meg. Ha valami használható lesz soraimban örvideni fogok rajta.

Varga Zsigmond.

Petőfi hamvai. Héjasfalván a napokban, a Petőfi-emlék-egyesületnek egy küldöttsége járt Horváth László tanfelügyelő és Balázs Imre református lelkész vezetése mellett. A küldöttség megvette azt a kis földterületet, a hol a Petőfi hamvait sejtik. A kegyeletes hely fölé kisebb emlékkövet állit az egyesület, mely dicséretes hazafisággal gondol a mai kufár időkben ilyen eszményi dolgokra . . .

A csucsei sat. ütközetek közlésében következő sajtóhibák vannak: Az 1848—49 évi „Történelmi Lapok“ idei 1-ső száma 5 lapján 2-ik hasáb felülről lefelé számítva a 12-ik sorban „az oláh felkelőket a földi térségen mondatban a földi szó helyett „földi“ alsó földi térségen olovasandó. Ugyanazon hasábjában a 15-ik sorban a „2-ik zászlóalj“ helyett „11-ik tizenegyedik zászlóalj“-ra javítandó. A 2-ik zászlóalj az erdélyi részekben meg se fordult az egész hadjárat alatt. A „Történelmi Lapok“ idei 2-ik száma 12-ik lapján 1 hasáb alulról felfelé számítva a 3-ik sorban „minőben“ hasonlót helyett „minőhez“-re javítandó. Ugyan ezen hasábjában alulról felfelé a hetedik sor utószava „söt“ helyett „öt“-re javítandó. Ugyanott a 13-ik lapon feljülről lefelé a 21-ik sorban „Schusterek“ helyett „Schurterek“-re javítandó. — Mert Schurter tábornok volt 1843 májusban balázsfalván, ki az oláh tömeget az osztrák császár hűségére feleskettette — s ez a jeles legény folytatta az oláhokkal az akna munkát kolozsvári szállásán — és később Nagy-Szebenben, míg Radeckzihez vezényeltetett.

nettel fogad és nyilvánosan fog nyugtázni. E tárgyakból a millenium idejére egy szép kiállítás rendezése terveztetik.

A Történelmi Tárcza napló melyet lapunk m. évben márcz. 15-e emlékére állított össze, olyan szokatlan közkeveltségnek örvendett, hogy ápril. 1-ig több kiadásban 22 ezer példány nyomult belőle. Ez a körülmény a szerkesztőseget arra indítja, hogy e naplót mely a nagy napok történelmi eseményeinek rövid magyarózója, az idén ismét kinyomassa

A m. évben több helyreigazítás történt a napló egyes tételeire vonatkozólag, a melyek az újabb kiadásnál figyelembe fognak vétetni. Felhívjuk a munkatársainkat és lapunk barátait sziveskedjenek netáni javításokat febr. 25-ig még pótlólag bejelenteni s ha valakinek e kis mű beszerzésére illusztrálására nézve javaslata lenne azt ugyancsak a fent írt időig megtenni, hogy a kis mű lehetőleg teljes és az igényeket minden irányban kielégítő formában jusson a nagy közönség kezei közé.

Febr. 25-én tul a nyomtatást eszközölni fogjuk.

Bekötési táblák az 1848—49. Történelmi Lapok 1891. és 1893. és 1894. évi folyamának bekötésére decz. elejétől kezdve, darabonként 80 krral megrendelhetők a kiadóhivataltól. A bekötési tábla diszes kiállítással készül. Az 1892-ik első évfolyam táblája vörös angol vászon, az 1893. év folyam táblája fehér. Az 1894. évfolyam táblája pedig zöld angol vászomból készül. A m. é. folyamok bekötési táblái olcsó, elegáns és izléses kiállításáért előfizetőink körében nagy keresletnek örvendtek. E táblába kötve, a Történelmi Lapok bármely szalonasztalnak díszét képezik. A tábla első lapján piros (a II. é. folyamánál fehér a jelenleginél zöld) alapon arany nyomással koszorú által övezve foglal helyet Magyarország és Erdély külön-külön álló czimere, melyet felül, szent István koronája foglal össze. Ez alatt dísz betűkkel a lap czime, a szerkesztőség s az évfolyam van feltüntetve. E felírást, a tábla szélein izléses fekete nyomású körzet veszi körül. A tábla hátsó lapján vaknyomású ékítmények foglaltatnak. A tábla sarkára az első lapon foglalt felírat van arany nyomással helyezve. E felhívást azért tartjuk szükségesnek most idejében közölni, hogy olvasóinknak módjuk legyen az ideje korán való megrendelésre s tájékozva legyünk a készitendő példányok számára nézve.

Az „**Aranykönyv**“ 305—320. oldala van mai számunkhoz mellékelve, tartalmazza a következők gyűjtéseit és adományait:

Kiss Ferencz előfizető Torda, 70 kr. Eöry Lajos megyebizottsági tag 5 frt., M. kir. Adóhivatal Nagy Rőcze, 3 frt 80 kr., Hügel Lipót mb. tag. Sz.-Régen, 5 frt., Laub Sándor áll. iskola igazgató Diósgyőr, (gyártelep) 5 frt. Kir. Járásbírószág Bozovics, 2 frt 20 kr., Aninger László mb. t. B.-Gyarmat, 1 frt 50 kr., Asboth

Gusztáv Battonya, 5 frt., Ügyvédi kamara Kassa 70 kr. Jondsch Antal Salgó-Tarján m. bizotts. tag 5 frt. Gubitza Kálmán Monostorszeg. 5 frt. Besztercebányai pénzügyigazgatóság pénzügyigazgatóság 3 frt. Dimitrijevicz Milorád közs. tanító Vracseogaj, (Temes m.) 20 kr. Dragau Tamás tanító O-Besenyő, 5 frt. Szabó Sándor áll. előjáró Szt.-Mihálytelke 2 frt. Feldmann Károly vállalkozó Ipolyság, 1 frt. M. kir. fogy. adóhivatal Budapest, (Buda foki vonal) 1 frt 50 kr. M. kir. fogy. adóhivatal Budapest (Soroksári vonal), 1 frt. 50 kr. Kaszap Béla postahiv. főnök Körmeözbánya, 2 frt 70 kr. Szász-Régeni alsójárás főszolgabíró 3 frt 5 frt. Szentpéteri János áll. iskola igazgató Beszterczen, 5 frt. Erzsébet-Kosuthfalvi áll. népiskola 1 frt. Babb Ferencz Bethlen, 10 kr. Lauffer Károly tanító P.-Bozzan, 5 frt. Krupecz Rezső Trencsén, 2 frt. M. Kir. posta-táv.-hivatal Bajmok, 1 frt 30 kr. A gazdák és iparosok kolozsvári helyi szövetezete 10 frt. Simonné Harkay Malvin áll. felső leányiskolai igazgató Szászváros, 5 frt. Jaskula Antal ügyvéd Trencsén-Bán, 5 frt. Gerend-Kereszturi áll. iskola 1 frt 10 kr. Csáktornyai áll. iskola 1 frt 80 kr. Kir. Ügyészség Kaposvár, 1 frt 30 kr. Harsághy Nándor m. kir. pénzügyőri szemlész N. Mihály, 5 frt. Barabási Kun Kálmán trszéki bíró és családja Miskolcz 10 frt. L. Velics Sámuel Torda, 3 frt 50 kr. Dr. Velics Lajos Torda, 1 frt. Posta-távíró hivatal Solt, 2 frt. M. kir. Postahivatal Szarvas 95 kr. Szentgyörgyi Lajos Gyéres 2 frt 25 kr. Melkner Kálmán tanító Mezöhegyes 70 kr. Angyal Antal postamester Nady-Megyer 1 frt 80 kr. Teitelbaum Miklós Miskolcz 1 frt. Özv. Haráth Józsefné postamester Császár 1 frt 70 kr. M. kir. Postahivatal Nyiregyháza 2 frt 30 kr. Némegy Ferencz k. postamester Topánfalva 5 frt. Önk. tüzőtő egylet Miskolcz 10 frt. Gadó Mátyás plébános Légrad 4 frt 85 kr. Hencz Antal Keszthely 3 frt. Müller János építész Szász-Régen 3 frt. Szepvár János áll. s. tanító Lestyén (Nyitra m.) 1 frt. Hirsch Mayer megyebizotts. tag Gerend, 25 frt. Nemes Sándor tanító Nagy-Paczel, 1 frt 20 kr. Thoroczky Sándor Toroczko, 5 frt. Vida Gyula pénzügyőri biztos Maté-Szalka, 5 frt. Sárközy Albert tanuló Szalk-Szent-Márton, 1 frt 70 kr. Fábry Károly ügyvéd Békés-Csaba, 2 frt. M. kir. fővárm. hivatal Kassa, 40 kr. Malatinszky Sándor gyógyszerész Paks 5 frt. Fényes Dezso B.-Ujfalu 1 frt. Botta Irma postamester Legyes Benye 4 frt. Jólva r. t. város 1 frt 70 kr. Nehrebeczky György Ungvár 1 frt. Id. Ferenczy Ferencz 1848—49. houv. százados Torda 1 frt. 75 kr. Dr. Orbai Antal ny. megyei főorvos előfizető Budapest Dunaföldvári kir. adóhivatal 50 kr. Spaller Károly előfizető Kolozsvár 1 frt. Novák Daniel, urnező. (Técső)

Az orsz. erekllye múzeumba érkező adományok.

0169. Ösv. Cserey Jánosné Zathureczky Emilia adományai Kolozsvárról.

Öt drb. próklamáció a következő czimekkel: „Föl-szólítás“ aláírva Báró Puchner Antal által. „Proclamation“ aláírva Herczeg Windischgrätz által. „Audiatur et altera pars!“ „Égy arisztokrata“ aláírással. „Wir Ferdinand“. „A kolozsvári tanács elosztatása“ Urbán aláírással. „Urbán próklamációi.“ III 25 sz. Négy drb. 1848—49. beli hírlap a következő cziműek: „Der Siebenbürgische Volkstreund“, „Wiener Zeitung“, „Honvéd és a „Kelet“-nek egy melléklete. mely a Deák Ferencz emlékezetének van szentelve. VIII 10 sz. (Folytatjuk.)

1. a honvéd neve: .....
  2. Született 18 ..... hó ..... n ..... megye
..... községben. — Vallása: .....
  3. Honvédségi szolgálata előtt mivel foglalkozott, vagy mily állást töltött be? .....
  4. 1848—49-ben, mely időtől kezdve, meddig szolgált? .....
  5. Honvéd minősége, melyik honvédszászlóaljnál vagy csapatnál szolgált? .....
  6. Ütközetben vett-e részt, melyekben? .....
  - ..... hol? ..... mikor?
..... megsebeült, hol?
  7. A honvédségnél legutóbb milyen rangot viselt? Részesült-e kitüntetésben? .....
  8. Jelenleg mi a foglalkozása? .....
  9. Jelenlegi tartózkodási helye ..... megye
..... város község.
  10. Nős-e, vannak-e gyermekei? Milyen állást foglalnak el? Milyenek a vagyoni viszonyai? .....
  11. 1848—49-ről történeti visszaemlékezéseket irt-e, mely czim alatt, hol, mikor jelentek meg? .....
  12. Vannak-e egykoru jegyzetei, levelei, emléktárgyai, melyeket az ereklye muzeum részére a „Tört. Lapok“-ban való közlés, illetve ismertetés végett beküldhet? .....
- Mellékelve ..... (vizit-, kabinet, régi aquarel- rajzolt) arckép drb ..... napló, leírás, ereklye ..... drb.

Kelt ..... 189 .....

.....
a honvéd aláírása

.....
a honvédegylet elnökének aláírása.